

Coördinatieopdracht Kleine Nete Werkateliers intentieverklaring

Verslag werkatelier Herentals

Woensdag 29 juni 2016 / 10.00u
AC Herentals – Benedenzaal

VERSLAG

Aanwezig:

- Gemeente Grobbendonk: Luc Van Vlasselaer
- Gemeente Lille: Sigrig Geerinckx, Jan Bockx, Kris Breugelmans, Ann Van Mechelen
- Gemeente Vorselaar: Mizel Gebruers, Leen Mermans
- Stad Herentals: Emiel Crauwels, Mien Van Olmen
- Boerenbond: Sarah Seyen
- Natuurpunt: Julien Bouwen, Yannick Daems
- Innovatiesteunpunt Landbouw en Platteland (Landelijke gilden): Ellen Vos
- Sport Vlaanderen: Lieve Claes, Ken Nijs
- Agentschap voor Natuur en Bos: Kathleen Vandenberg
- Agentschap Onroerend Erfgoed: Jasmine Michiels
- Departement Landbouw en Visserij: Michel Van Ombergen
- Diensten gouverneur: Bram Abrams
- Ruimte Vlaanderen: Kirsten De Reu, Liesl Vanautgaerden, Christophe Vandevort, Ellen Verbiest
- Vlaamse Landmaatschappij: Judith Deusings
- Vlaamse Milieumaatschappij: Marc Florus
- DenS Communicatie: Goedele Schuerman (gespreksleiding), Conny Dene-weth (verslag)

Verontschuldigd:

- Boerenbond: Gert Van de Moortel
- Gemeente Grobbendonk: Joeri Dillen, Gert Fransen

Agenda:

1. Inleiding: doel en aanpak werkatelier en vervolgproces
2. Presentatie synthese kaarten bestaande structuur en inventarisatie lopende projecten
3. Oefening 1: plenaire bespreking ruimtelijke identiteit vallei Kleine Nete (potenties en kwaliteiten)
4. Oefening 2: gesprekstafels verbindende projecten – aansluitend plenaire synthese

1 - Inleiding: doel en aanpak werkatelier en vervolgproces

Bram Abrams (Diensten gouverneur) verwelkomt de aanwezigen en bedankt de stad Herentals voor de gastvrijheid. Hij schetst de context en het doel van de werkateliers.

Goedele Schuerman legt de methodiek en het vervolgtraject van de ateliers uit. Bedoeling is om voor elke sector de bestaande kwaliteiten en potenties in het beoogde gebied (Herentals, Lille, Vorselaar, Grobbendonk) te benoemen en vervolgens samen te zoeken naar verbindende projecten. Hiermee geven de leden invullen aan het actieplan dat in uitwerking van de intentieverklaring wordt gemaakt.

2 – Presentatie synthese kaarten bestaande structuur en inventarisatie lopende projecten

Ellen Verbiest (extern medewerker Ruimte Vlaanderen) inventariseerde alle lopende projecten in de Vallei van de Kleine Nete. Dit resulteerde in een synthese kaart.

Ellen legt de resultaten aan de deelnemers voor. Bedoeling is om zo mogelijke synergie in de vallei en hefbomen tot operationaliseren van de intentieverklaring in beeld te krijgen.

3 - Oefening 1: plenaire bespreking ruimtelijke identiteit vallei Kleine Nete

De eerste oefening heeft tot doel om kwaliteiten en potenties van het beoogde projectgebied te benoemen. De deelnemers maken zich hiervoor even los van de eigen achtergrond en benaderen de vraag telkens vanuit de behandelde sector: bewoning, landbouw, natuur, erfgoed, landschap, water, recreatie.

Christophe Vandevoort (Ruimte Vlaanderen) duidt de aangehaalde kwaliteiten en potenties met bolletjes aan op een topografische kaart.

Bespreking

Bewoning (rood)

Reikwijdte van de vallei

We moeten goed nadenken over de reikwijdte van de vallei van de Kleine Nete. Waar ligt de grens tussen vallei en bebouwing? In het buitengebied heeft de rivier een andere gebruikswaarde dan in de stad. De kansen voor bewoning liggen op verschillende schaalniveaus.

Kwaliteiten voor wonen

Mensen wonen graag in een stad met kwaliteiten, zoals een park, het valleigebied. Het is nodig om een grens te trekken voor bewoning om deze kwaliteiten te vrijwaren.

Concrete kansen voor bewoning:

- Herentals:
 - . Vallei ter hoogte van de Olympiadelaan en Hellekens. De open ruimte vormt er een kwaliteit en biedt een kans om die in relatie te brengen met bewoning. De stad Herentals stelde een duidelijke grens aan de bewoning.
 - . Link tussen het Begijnhofpark en de Kleine Nete.
- Grobbendonk:
 - . De Kleine Nete loopt door de gemeente. Het zicht is nu nog gedeeltelijk open, maar het gevaar dreigt dat de bewoning de Kleine Nete geleidelijk aan verstopt (lees: onzichtbaar maakt). De openheid en de relatie met het centrum is een aandachtspunt in de verdere ontwikkeling, maar dit

is vaak moeilijk te kanaliseren bij private projecten. Het is echter niet de bedoeling dat de Kleine Nete een watersas door de bebouwing wordt.

- . Er is geen woonuitbreiding gepland. Enkel aan het kasteel in de kern is er nog een inbreidingsproject (deels woonzone, deels reservegebied). Deze zone bevat ook voetwegen. Hier moet de relatie met de open ruimte bewaakt worden.
- Lier:
 - . Oude Gassite en Sioen in Lier
- Vorselaar
 - . Geen enkele kans, want de Kleine Nete ligt te ver van de bewoningskern af en er zijn geen woonuitbreidingen gepland. Wel zijn er mogelijkheden voor randafwerking (RUP kern - open bebouwing met zicht naar de vallei) en kansen voor recreatie voor de bewoners:
 - toegankelijkheid via straten die op de Nete uitkomen.

Aandacht voor kleinere beken en waterlopen

De kansen voor bewoning moeten ook bekeken worden vanuit de kleinere beken en waterlopen.

- Eisterlee (Grobbendonk)
- Molenlaak (Herentals)
- Aa (Lille): ligt in buitengebied. In Gierle zou die meer zichtbaar, bereikbaar en fietsbaar gemaakt kunnen worden. In Poederlee is de Aa niet zichtbaar.

Signaalgebieden

In de gemeenten Herentals, Grobbendonk, Vorselaar en Lille zijn alle signaalgebieden beslist en is er consensus over de verdere aanpak. De gebieden worden meegenomen in een Vlaams RUP. Een aantal delen van de woonuitbreidingsgebieden blijven behouden, bv. Kappelblok.

Er moet ook nagedacht worden over een educatief verhaal rond wateracties (bv. hermeandering Hellekens). Zo kan het belang van het valleigebied ook onder de aandacht van scholen gebracht worden.

Ontharding i.f.v. waterinfiltratie

Bewoning binnen verharde open ruimte zou herbekeken moeten worden i.f.v. waterinfiltratie, ontharding en wadi's.

In Herentals bekijkt Hydronaut (rioleringsproject) samen met Aquafin de impact van hemelwater. In Wytsbergen en Ekelen worden wegen onthard.

Landbouw (geel)

Kwaliteiten voor landbouw

In deze regio situeert de landbouw zich vooral in de Aa-vallei, aan de Eisterlee en in Graafweide.

Waterproblematiek

Aan de Aa in Lille en in Graafweide in Grobbendonk is er een zware waterproblematiek.

Er is behoefte aan een platform waar dergelijke problematieken besproken kunnen worden (zonder hierbij steeds politici te moeten aanspreken).

De waterproblematiek is de laatste jaren sterk toegenomen.

Kansen voor een andere vorm van landbouw

Het soort landbouw in valleigebieden moet anders zijn dan op drogere stukken: kleinere percelen, grachten, een andere teeltkeuze... We moeten naar een andere vorm van landbouw gaan, 'valleilandbouw'.

Op sectorniveau moet bekeken worden hoe de landbouw ondersteund kan worden om te veranderen. Er is nood aan systemen die een ommekeer kunnen bewerkstelligen ten voordele van water én landbouw. Uitspraken op sectorniveau matchen evenwel niet altijd met de individuele bedrijfsvoering van de landbouwers. De optimalisatie moet per bedrijf bekeken worden.

Het PPDO-project in Graafweide is een goed voorbeeld van hoe het wel kan, hier wordt actief gezocht naar mogelijkheden voor win-win. Een kans voor valleigebonden landbouw is ook vervat in verwevingsgebieden landbouw-water (AGNAS).

Landbouw als waterbeheerder en landschapsbouwer

Door de schaalvergroting in de landbouw en het gebrek aan opvolging binnen de sector zouden landbouwbedrijven een nieuwe functie in het landschap kunnen opnemen. Landbouw kan als waterbeheerder en landschapsbouwer ingezet worden, zeker op plaatsen waar teelten niet lukken door de waterproblematiek.

Voorbeeld Graafweide: KLE's stimuleren via premies/subsidies.

Buffering en afkoppeling

Voor de Aa vormt een gedeeltelijke buffering en afkoppeling in Turnhout een kans, maar het project gaat erg traag vooruit. Als er geen oplossing komt, loopt het water naar Lille, Poederlee, Basel, ...

Nood aan beleidsmatige instrumenten

Landbouw is vaak de dupe van verhardingen. Dit speelt zeker aan de Aa. Er zijn beleidsmatige instrumenten nodig in functie van verharding, ophoging, lozing...

Natuur (donkergroen)

Kwaliteiten voor natuur

In de regio is er al heel wat natuur aanwezig

- Natura 2000: Olens Broek, Langendonk, Schupleer, militair domein
- De hele rivier is Habitatgebied.

Kansen in VEN en verwevingsgebieden

In VEN-gebieden die niet opgenomen zijn in Natura 2000 en in verwevingsgebieden zijn er kansen voor natuurontwikkeling.

- Aan de Aa zit VEN niet in Natura 2000. Verwevingsgebieden kunnen meer structuur bieden aan de Aa en creëren kansen voor natuur.

Relatie vallegebied – Kempense Heuvelrug

Het Regionaal Landschap diende een strategisch projecten in om de relatie tussen de vallei en de Kempense Heuvelrug te bevorderen.

Nood aan natuurverbindingen

Er is vooral nood aan verbindingen tussen de ecosystemen. Mogelijke locaties zijn:

- Herentals: aan de spoorwegvernaauwing ter hoogte van de Olympiadelaan.
- Provinciale natuurverbinding tussen Grote en Kleine Nete.
- op kleinere schaal, verspreid over heel het gebied: aan de grenzen van de akkers en velden (via landschapsbeheer, maaibeheer).

Infrastructuren 'knippen' de vallei

Dat is onder meer het geval voor de brug aan de ring, de spooroverweg aan Hellekens, de brug over het Albertkanaal in Grobbendonk...

Waar dat mogelijk is zijn natuurverbindingen aangewezen.

Samenwerking met landbouw als kans voor natuur

Samenwerking met landbouwers kan ook kansen voor natuur creëren. Dit kan zeker in Graafweide.

Boscompensatie

Herentals werkt aan de versterking van groenstructuren en bossen. De stad wil komen tot een duidelijke visie op natuurversterking en natuurcompensaties nabij de stad. Aan de noordkant van Herentals wordt gezocht naar de manier waarop bos gerealiseerd kan worden en hoe boscompensaties een plaats kunnen krijgen in het bosgeheel.

In de regio wil de VMM samen met verschillende actoren zoeken naar geschikte plaatsen voor boscompensatiegebieden. Samenwerking is nodig, want anders vormt de boscompensatie een sterke bedreiging voor de landbouw. Een mogelijk locatie voor boscompensatie zijn de gronden van Umicore.

Erfgoed (wit)

Kwaliteiten en kansen voor erfgoed

- Aan de site 'Motte' langs de Aa in Poederlee (Kempense Heuvelrug) gebeurden ooit opgravingen achter de zouttoren.
- De Hegge in Poederlee: potenties voor verbinding van Kleine Nete met de Heuvelrug.
- Beheersplanning binnen de perimeters van de bescherming biedt kansen voor erfgoed (zie ook bij 'landschap').

Archeologische studies en erfgoed beter ontsluiten

Zowel studiemateriaal en informatie als levend erfgoed in de stad en het landschap worden onvoldoende ontsloten. Herentals investeert hier zelf sterk in. Er is nood aan bv. een educatief pakket voor scholen. Dit vormt een positieve invulling en toont meteen de nood van archeologisch onderzoek aan.

Kwaliteiten en potenties

Kwaliteiten en potenties komen verspreid over het gebied voor:

- Kasteelhoeve d'Ursel en de watermolen in Grobbendonk.
- Olympiadelaan: het oude ziekenhuis, de veststructuur, de Kattenberg, ...
- Gebied ten noorden van de Kruisberg (Kempense Heuvelrug)
- De Troon in Grobbendonk

Verdwenen waterlopen en kanalen

Vroeger stroomde er water door de stad Herentals. Het zou fantastisch zijn om het opnieuw open te maken als erfgoedgegeven.

Ook het vroegere kanaal is nog steeds zichtbaar in het landschap. Hier kan iets mee gedaan worden.

Landschap (fluogroen)

Beheersmaatregelen binnen de beschermingsperimeter

Beheersmaatregelen binnen de beschermingsperimeters bieden kansen voor landschap. Om een draagvlak te creëren, gebeurt dit bij voorkeur samen met de eigenaars en gebruikers.

Beschermde landschappen zijn:

- Graafweide;
- Heuvelrug (meerdere);
- Snekensvijver;
- Militair domein.

Beheer van aangeduide ankerplaatsen

Ook voor aangeduide ankerplaatsen zou een beheersstelsel ingevoerd kunnen worden. Hierbij wordt concreet gedacht aan:

- Graafweide;
- Varenheuvel-Abroek;
- Het samenvloeiingsgebied van Kleine Nete en Aa.

Vesten Herentals

In Herentals werden de vesten opgenomen in de studie van de Olympiadelaan.

Water (blauw)

Kansen voor water

Er is al een hele weg afgelegd:

- vistrappen op de Aa (4) en op de Graafweidelooop.
- aansluiting van de Kleine Hellekensloop op de Nete (t.h.v. De Hellekens)

Aandacht voor waterkwaliteit

Voor de waterkwaliteit vormen de benedenstroom van de Aa en de Kleine Nete speerpuntgebieden op bovenlokaal niveau. Deze zomer wordt de oefening op gemeentelijk niveau gemaakt voor projecten die voor 2021 uitgevoerd kunnen worden. Het gaat o.m. over lozingen op de Aa en plaatsen die niet aangesloten zijn op het Aquafinproject (bv. de Schransvest in Vorselaar). De VMM is eventueel zelf bereid om middelen te voorzien om het rioleringsproject mee te ondersteunen.

Overstromingsgebieden

Naast het GOG Grobbendonk heeft de VMM geen andere plannen om bijkomende actieve overstromingsgebieden in deze regio aan te snijden.

De vraag wordt gesteld of er geen andere natuurlijke overstromingsgebieden zijn die eventueel als GOG kunnen ingericht worden.

Waterzuivering

Er is nood aan een goede buffering in de omgeving van RWZI's. Bij zware regenval is er nu input van niet-gezuiverd water in de vallei. Bij de VMM lopen momenteel twee projecten voor de uitbreiding van RWZI's in Herentals en Grobbendonk. Het is de bedoeling om de mechaniek te renoveren en een groter debiet te voorzien.

Verder bieden deze sites geen kansen voor de omgeving. Waterzuivering is een puur technisch gegeven. Eventuele nazuivering biedt slechts beperkte mogelijkheden en zal weinig meerwaarde bieden.

Voor de individuele behandeling van afvalwater is er nog werk aan de winkel. Veel horecazaken in buitengebied beschikken niet altijd over waterzuivering. De stad Herentals is hier wel al mee bezig. Mogelijke kansen zijn er voor de Kinderboerderij en De Troon.

Recreatie (oranje)

Erfgoed en natuur bieden kansen voor recreatief medegebruik

Erfgoed en natuur bieden een kans voor recreatief medegebruik. Bv. het Kasteel d'Ursel en de wijde omgeving. De watermolen moet mee bekeken worden in de herbestemming van de kasteelhoeve.

Een recreatieve rol voor de Kleine Nete ?

De Kleine Nete zou een rol kunnen krijgen binnen het toeristische verhaal. De Nete kan als recreatieve aantrekkingspool ontwikkeld worden. Misschien is een recreatief netwerk tussen verschillende punten mogelijk, zoals het Netepark, de kastelen, ... Binnen dit netwerk zal de recreatieve waarde verschillende gradaties kennen.

Hiervoor moet eerst nagedacht worden over de kwaliteiten van de Nete, de gewenste rol en de gemeenteverschrijdende potenties.

De gemeenten zetten de Kleine Nete te weinig als recreatief uithangbord in. Vroeger waren er meer mogelijkheden via de trage wegen tussen de rivier en de centra. Die werden ooit afgeschaft, maar zouden perfect opnieuw ingericht kunnen worden.

Een goed voorbeeld vormt de heuvelrug tussen Kasterlee en Lichtaart. Hier werd een landschapsbiografie ingezet in het recreatieve netwerk. Dit moet ook perfect toepasbaar zijn voor de zone tussen Lichtaart en Herentals. Zo krijgt de hele streek een bepaalde identiteit en kan het hele recreatieve verhaal hieraan opgehangen worden.

Aandachtspunten hierbij zijn:

- nood aan afstemming met de water- en natuurdoelen;
- geen hypotheek leggen op de bebouwing en de uitbreidingsmogelijkheden van Bloso's Hydrodoe.

Mogelijkheden voor kano en kayak

Voor kano en kayak vormt de rivier tussen de watermolen en Grobbendonk een sterke toeristische troef. VMM wijst erop dat de mogelijkheden voor kano en kayak steeds bekeken moeten worden binnen de doelstellingen voor water en natuur.

4 - Oefening 2: gesprekstafels verbindende projecten – aansluitend plenaire synthese

De deelnemers splitsen zich op in kleine groepjes. Het is de bedoeling dat ze per groepje vanuit de opgesomde kwaliteiten en potenties enkele verbindende projectvoorstellen uitwerken.

Dit resulteert in volgende projectvoorstellen. Elk groepje stelt zijn project(en) plenair voor. Christophe Vandevort duidt ze in rode stift aan op de kaart.

Voorgestelde projecten

3 projecten rond Schupleer-Graafweide in relatie met Kasteel d'Ursel en watermolen

Schupleer in relatie met Kasteel d'Ursel en watermolen

In Schupleer is al veel gebeurd, o.m. op vlak van natuur, recreatie en landbouw. Bovendien is het gebied historisch belangrijk en vormt het een uitgangspunt voor Vorselaar.

Schupleer heeft grote opportuniteiten voor verschillende sectoren in relatie met het nabij gelegen kasteel d'Ursel en de watermolen.

Schupleer-Graafweide

In dit gebied moeten doelstelling voor natuur verwezenlijkt worden, terwijl het ook van betekenis is voor de landbouw. De landbouw zal binnen een aantal randvoorwaarden wel open staan voor de doelstellingen natte natuur.

Concrete mogelijkheden zijn vergoedingen die hoger zijn dan wat nu voorzien is...

Kasteel d'Ursel en vallei van de Aa

De potenties van kasteel d'Ursel kunnen uitgebreid worden naar de hele vallei van de Aa. Samenwerking tussen landbouw en natuur en afspraken rond de beheersvisie in open ruimte zijn hierbij nodig. De recreatieve netwerking kan hierop inhaken, zodat recreanten alle facetten van de vallei leren kennen.

Hefboomproject Olympiadelaan

Aan de Olympiadelaan kunnen verschillende actoren op één knooppunt samengebracht worden tot een hefboomproject:

- historisch;
- water / signaalgebied;
- taakstelling wonen;
- toekomstperspectief ziekenhuis.

De vele ruimteclaims hoeven geen bedreiging te vormen. Zo vormde de combinatie Vest – waterberging een winst op vlak van samenwerking.

Tweedaagse 'Aa'n de Nete'

Het gebied biedt voldoende potenties voor een tweedaagse waarin alle facetten verweven zijn.

De tweedaagse start aan de vistrap van Graafweide en verloopt via de afgeschafte/nieuwe trage weg richting watermolen en kasteelhoeve. Daar kan de wandelaar genieten van een levend educatief centrum (educatie landschap, natuur en erfgoed) rond alle gebruikers van vroeger en nu en van het bezoekerscentrum van Natuurpunt.

Vervolgens loopt de wandeling langs het wandelpad door de Broekbossen van Schupleer naar het centrum van Vorselaar waar de wandelaar iets kan eten. In Vorselaar is het kasteel met de beukendreven een bezienswaardigheid.

Daarna gaan we verder langs het Mie Broospad (kruiden) richting natuurcamping de Zeven Geitjes. De route loopt verder via het nieuw ingerichte natuurgebied De Roest en het nieuwe overstromingsgebied aan de Olympiadelaan. Eten kan in het Centrum van Herentals.

Het vervolgtraject kan afgelegd worden met de kayak richting Grobbendonk of met de trein. Verpozen kan in de natuurcamping Olens Broek (ANB). De afgegraven Hellekens, de hermeanderende Kleine Nete en de recreatieve verbindingen tussen het spoor en de ring vormen bijkomende pluspunten.

Zo'n groot natuurtraject is perfect realiseerbaar in de vallei. Voor langeafstandstrajecten van verschillende dagen kan ook de landbouw (hoevetoerisme) betrokken worden.

Bij de bespreking wordt de vergelijking gelegd met het buitenland waar dit soort langere afstandstrajecten wel gepromoot wordt.

5 – Slotwoord

Goedele Schuerman sluit de vergadering af. De resultaten van de werkateliers worden eind september voorgesteld tijdens de vergadering van de opvolgingscommissie.

De deelnemers aan de werkateliers ontvangen het verslag van de drie ateliers.